

Pennod 31: Cynrychiolwyr ar gyfer pobl ifanc, a rhieni plant, nad oes ganddynt alluedd meddyliol

Cyflwyniad

- 31.1. Mae'r bennod hon yn berthnasol i bobl ifanc nad oes ganddynt alluedd ar yr adeg berthnasol, a hefyd i rhieni plentyn pan nad oes gan riant¹ alluedd ar yr adeg berthnasol. Os nad oes ganddynt alluedd, gall pobl ifanc a rhieni ddefnyddio cynrychiolydd i weithredu ar eu rhan wrth arfer eu hawliau o dan y Ddeddf. Mae'r bennod hon hefyd yn egluro pwy all fod yn gynrychiolydd i'r rhiant neu'r person ifanc hwnnw.
- 31.2. Mae'r diffiniad ar gyfer pobl ifanc a rhieni nad oes ganddynt alluedd yn y Ddeddf² yn dilyn yr un ystyr â 'lacking capacity' yn Neddf Galluedd Meddyliol 2005³. Mae'n golygu person nad oes ganddo'r galluedd i wneud penderfyniad penodol neu i wneud rhywbeth penodol drosto'i hun ar yr adeg y mae angen penderfynu neu weithredu.
- 31.3. Ni waeth a oes gan berson ifanc, neu riant plentyn, alluedd ai peidio, mae'n dal i allu gwneud cyfraniad sylweddol pan fydd penderfyniadau'n cael eu gwneud am ei ADY neu ADY ei blentyn a **rhaid**⁴ rhoi gwybodaeth a chymorth iddynt[1] i'w galluogi i gymryd rhan yn y penderfyniadau hynny (gweler Pennod 4). Mae'r ddyletswydd gyffredinol⁵ i roi sylw i'r canlynol yn dal i fod yn gymwys:
- ei farn, ei ddymuniadau a'i deimladau,
 - pwysigrwydd sicrhau ei fod yn cymryd rhan mor llawn â phosibl mewn penderfyniadau; a
 - phwysigrwydd darparu'r wybodaeth a'r cymorth angenrheidiol iddo fel y gall gymryd rhan yn y penderfyniadau hynny.
- 31.4. Mae'r 'rheoliadau pobl ifanc a rhieni plant nad oes ganddynt alluedd ('Rheoliadau Galluedd'), a wnaed o dan adran 83 o'r Ddeddf, yn darparu bod cyfeiriadau penodol at riant plentyn nad oes ganddo alluedd yn cael eu darllen fel cyfeiriadau at gynrychiolydd y rhiant. Mae'r Rheoliadau Galluedd hefyd yn nodi y dylid darllen cyfeiriadau at berson ifanc nad oes ganddo alluedd fel cyfeiriadau at gynrychiolydd y person ifanc, neu riant y person ifanc. Mae'r Rheoliadau hyn hefyd yn nodi pwy all weithredu fel cynrychiolydd yng nghyd-destun y Ddeddf.

¹ Yn y bennod hon, mae cyfeiriadau at "rieni" yn cyfeirio at riant plentyn, pan nad oes gan y rhiant hwnnw alluedd

² Adran 83 o'r Ddeddf.

³ Adran 2 o Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005.

⁴ Adran 6 o'r Ddeddf.

⁵ O dan adran 6 o'r Ddeddf.

Asesu galluedd meddyliol person ifanc neu riant

- 31.5. Fel arfer, bydd person ifanc neu riant nad oes ganddo alluedd eisoes wedi'i adnabod felly, er enghraifft gan y GIG neu weithwyr addysg proffesiynol yn achos person ifanc.⁶
- 31.6. Mae Deddf Galluedd Meddyliol 2005 a'i Chod Ymarfer yn nodi'r gyfraith ac yn rhoi canllawiau ar sut i asesu a oes gan rywun y galluedd i wneud penderfyniad, gan gynnwys pryd y dylai gweithwyr proffesiynol gymryd rhan yn yr asesiad.⁷
- 31.7. Mae'r Ddeddf Galluedd Meddyliol yn gosod pum egwyddor allweddol⁸.
- Rhaid tybio fod gan berson alluedd oni phrofir nad oes ganddo alluedd
 - Ni cheir trin person fel rhywun nad oes ganddo alluedd i wneud ei benderfyniad ei hun oni bai bod pob cam ymarferol i roi cymorth i berson wneud hynny wedi ei gymryd heb lwyddiant
 - Ni ddylid trin person fel rhywun nad oes ganddo alluedd i wneud penderfyniad dim ond oherwydd iddo wneud penderfyniad annoeth
 - Rhaid i weithred neu benderfyniad a wneir dros neu ar ran rhywun nad oes ganddo alluedd fod er ei fudd pennaf
 - Cyn i weithred neu benderfyniad gael ei wneud, rhaid ystyried a oes ffordd arall o gyflawni'r un diben sy'n cyfyngu llai ar hawliau'r person a'i ryddid i weithredu.

Cynrychiolwyr ar gyfer pobl ifanc a rhieni nad oes ganddynt alluedd

- 31.8. Os nad oes gan berson ifanc neu riant y galluedd i arfer hawl benodol o dan Ddeddf 2018, megis gwneud penderfyniad neu gael gwybodaeth ynglŷn â mater ADY, gall yr hawl honno gael ei harfer ar ei ran gan gynrychiolydd⁹.
- 31.9. Mae'r Rheoliadau Galluedd yn nodi y dylid darllen cyfeiriadau penodol at riant y plentyn fel cyfeiriadau at gynrychiolydd y riant pan nad oes gan y riant alluedd.¹⁰ Maent hefyd yn nodi y dylid darllen cyfeiriadau at berson ifanc nad oes ganddo alluedd fel cyfeiriadau at gynrychiolydd y person ifanc,

⁶ Ar gyfer plant nad oes ganddynt alluedd, gweler Pennod 30 ar gyfeillion achos.

⁷ Cod Ymarfer y Ddeddf Galluedd Meddyliol

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/497459/Deddf-gallu-meddyliol-cod-ymarfer.pdf

⁸ Adran 1 o Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005

⁹ Rheoliad 3 a 5 o'r Rheoliadau Galluedd

¹⁰ Rheoliad 3 o'r Rheoliadau Galluedd

neu riant y person ifanc¹¹. :Er enghraifft, gall cynrychiolydd wneud y canlynol ar ran person ifanc neu riant nad oes ganddo alluedd:

- Gofyn i'r awdurdod lleol sy'n gyfrifol am y plentyn neu berson ifanc ailstyried penderfyniadau a wnaed ynghylch a oes gan y plentyn neu berson ifanc ADY¹²
- Bwrw ymlaen ag apêl i'r Tribiwnlys Addysg¹³;
- Cael gwybodaeth, dogfennau a hysbysiadau o benderfyniadau, gan gynnwys copi o CDU¹⁴;
- Cymryd rhan yn y trefniadau a wneir gan awdurdod lleol i osgoi a datrys anghytundebau¹⁵;
- Gofyn am wasanaethau eirioli annibynnol. Pan fo cais o'r fath wedi ei wneud, mae'n **rhaidd**¹⁶ i'r awdurdod lleol gyfeirio'r cynrychiolydd hwnnw at wasanaeth eirioli annibynnol.

Pwy gaiff fod yn gynrychiolydd at bwrpas y Rheoliadau Galluedd

31.10 Mae cynrychiolwyr at bwrpas y rheoliadau hynny'n golygu un o'r canlynol¹⁷:

- a) **dirprwy**¹⁸, a benodwyd gan y Llys Gwarchod i wneud penderfyniad ar ran y rhiant neu'r person ifanc. Mae dirprwyon yn rhwym wrth delerau'r gorchymyn penodi, a gyhoeddir gan y Llys Gwarchod;
 - b) **derbynydd atwrneiaeth arhosol**¹⁹ (LPA), a benodwyd gan y rhiant neu'r person ifanc i wneud penderfyniadau ar ran y rhiant neu'r person ifanc, gan gynnwys rhoi'r awdurdod iddo wneud penderfyniadau mewn amgylchiadau lle nad oes gan y person alluedd mwyach;
 - c) **twrnai sydd ag atwrneiaeth barhaus**²⁰ (EPA); neu
- ch) rhiant y person ifanc²¹, pan nad oes gan y person ifanc gynrychiolydd a restrir yn (a), (b) neu (c) uchod.

¹¹ Rheoliad 4 o'r Rheoliadau Galluedd

¹² Rheoliad 5(1)(k) o'r Rheoliadau Galluedd ac adran 26 o'r Ddeddf

¹³ Rheoliad 9 o'r Rheoliadau Galluedd ac adrannau 70 a 72 o'r Ddeddf

¹⁴ Rheoliadau 3 a 5 o'r Rheoliadau Galluedd

¹⁵ Rheoliad 7 o'r Rheoliadau Galluedd ac adran 68 o'r Ddeddf

¹⁶ Rheoliad 8 o'r Rheoliadau Galluedd ac adran 69 o'r Ddeddf

¹⁷ Gweler y diffiniad o 'cynrychiolydd' yn rheoliad 2 o'r Rheoliadau Galluedd.

¹⁸ Paragraff (a) o'r diffiniad o 'cynrychiolydd' yn rheoliad 2 o'r Rheoliadau Galluedd ac adran 16(2)(b) o Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005.

¹⁹ Paragraff (b) o'r diffiniad o 'cynrychiolydd' yn rheoliad 2 o'r Rheoliadau Galluedd ac adran 9 o Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005.

²⁰ Paragraff (c) o'r diffiniad o 'cynrychiolydd' yn rheoliad 2 o'r Rheoliadau Galluedd ac Atodlen 4 o Ddeddf Galluedd Meddyliol 2005.

²¹ Paragraff (d) o'r diffiniad o 'cynrychiolydd' yn rheoliad 2 o'r Rheoliadau Galluedd.

- 31.11 Gellir defnyddio cynrychiolwyr ar ran pobl ifanc neu rieni nad oes ganddynt y galluedd i arfer eu hawliau o dan y Ddeddf. Pan ddefnyddir cynrychiolydd, dylid darllen cyfeiriadau yn y Ddeddf at riant neu berson ifanc yn lle hynny fel cyfeiriad at ei gynrychiolydd, yn unol â'r rheoliadau.
- 31.12 Disgwylir i gynrychiolydd fodloni meini prawf penodol a dyletswyddau penodol pan gânt eu penodi gan y Llys Gwarchod neu eu penodi fel ased o bŵer atwrnai parhaol neu bŵer atwrnai parhaus²². Yn achos rhiant sy'n cynrychioli person ifanc nad oes ganddo alluedd, mae egwyddorion cyffredinol cefnogi'r person ifanc i wneud ei benderfyniadau ei hun, a chymryd camau a gwneud penderfyniadau er ei fudd pennaf, yn dal i fod yn gymwys.

22

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/497253/Mental-capacity-act-code-of-practice.pdf